

PETER FERDINAND DRUCKER'IN YÖNETSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sevinç SOYOCAK ÖZALP

Hitit Üniversitesi İ.İ.B.F.

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/ Yönetim Bilimi

Öğretim Görevlisi

sevincozalp@hitit.edu.tr

Özet

Peter Ferdinand Drucker, birçoklarınınca günümüzün en önemli yönetim filozoflarından biri kabul edilmektedir. Bu çalışma Drucker'ın yönetsel yaklaşımının neoliberal politikalara bir zemin oluşturduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, neoliberal politikaların önemli destekçilerinden biri olan Hayek'in de temsilcisi olduğu Avusturya İktisat Okulu'nun, Drucker'ın görüşleri üzerindeki etkilerini de incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Jenerik, Neoliberal Politikalar

Alan Tanımı: Yönetim Bilimi

AN EVALUATION OF PETER DRUCKER'S MANAGERIAL APPROACH

Abstract

Nowadays Peter Ferdinand Drucker is considered one of the most important management philosopher by many. This study aims to show how his managerial approach form a basis for neoliberal policies. In this context, the study examines the effects of The Austrian School of Economics on Drucker's ideas. The school represented by Hayek who is the most important supporter neoliberal policies.

Key Words: Information, Generic, Neoliberal Policies

Jel Code: M10

I. GİRİŞ

Bilgi akışının sürekliliğinde, bilgi toplumu içerisinde yer alan tüm toplumsal ve ekonomik yapıların bir değişim döngüsünde yer aldıkları savunulmaktadır.

Sürekli bir değişim; yeni başlangıçlar, yeni yapılar, yeni süreçler ve yeni sonlar yaratırken, bu döngünün içerisinde yönetim felsefesi de payını almaktadır.

Yönetim felsefesini, bu değişim döngüsünde ele alan isimlerden biri; birçoklarına göre çağın en önemli yönetim filozofu olarak kabul gören Peter F. Drucker'dır. Drucker bu döngü içerisinde, başlangıçta sadece iş kuruluşlarına (modern şirketler) odaklı olan yönetim anlayışının, sonraları ister kamu, ister özel, ister gönüllü (sosyal sektör) olsun, bütün modern kuruluşların gereksinim duyduğu bir "jenerik"e doğru değişimine vurgu yapmaktadır. Burada *jenerik*, küçük ya da büyük herhangi bir ölçekte, hangi mal ve hizmetleri ürettiğine bakılmaksızın, hangi sektörde olursa olsun-kamu yönetiminde, girişimci işletmede ya da herhangi bir kuruluştaki aynı standartların, aynı uygulamaların gerçekleştirilebileceği anlamındadır. (Fottler, 1981: 1-3) Böylece Drucker'a göre, örgütlü ekonomik gelişmeden sorumlu olan yönetim, artık toplumda yer alan bütün kuruluşlar için temel ilkelerle işlev gören bir organdır.

Drucker'a göre değişimin kökeni, kapitalizmin içinde bilgi temelli bir devrimin gerçekleşmesine dayanmaktadır. Ona göre, bilginin niteliğindeki devrimlerle gelen bu değişim, toplumu ve toplumun kuruluşlarını değiştirirken, karşımıza kapitalist-ötesi bir toplum çıkartmaktadır. Kapitalist-ötesi toplumda yönetim anlayışı da artık farklıdır.

Drucker'a göre bilginin niteliği 1700'lü yıllarda değişmeye başlamıştır. Bu yıllarda *Téchné/teknik* kelimesi, zanaatkarlara özgü yapıp etme bilgisi olmaktan çıkarak, *logi/mantık* kelimesiyle birleşerek teknoloji kavramını ortaya çıkarmıştır. Artık bilgi örgütlü, sistemli, araçsal anlamında kullanılmaya başlanmış, beceriden teknolojiye geçilmiştir. Teknolojinin sağladığı üretim, kısa zaman içerisinde zanaatçıların asla ortaya koyamayacağı kadar sermaye gerektirmiş, ayrıca kullanacağı bir mekân olarak ta fabrikayı ortaya çıkarmıştır. Bilginin anlamında gerçekleşen bu ilk değişim sayesinde *sanayi devrimi* gerçekleşerek çağdaş kapitalizmi kaçınılmaz kılmıştır.

Drucker'a göre ikinci değişikliğin temeli, bilginin iş niteliğinin belirlenmesinde kullanılmasıdır. İlk devrimle aletlere, süreçlere ve ürünlere uygulanan bilgiyi, ilk defa işe ve işin incelenmesine uygulayan ise Frederick W.Taylor olmuştur. Taylor, her türlü işin bilginin kullanılmasıyla yeniden düzenlenebileceğini, böylece verimlilik artışının sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Taylor, hem üreticiler hem yöneticiler açısından bilgisizliğin, cehaletin üretimin artmasını engellediğini, verimi düşürdüğünü ve bu çerçevede çalışanların düşük ücrete razı olduklarını ifade etmiştir. (Mucuk, 2005: 16) Drucker, bilginin niteliğindeki bu ikinci değişikliğin, *prodüktivite devrimine* yol açtığını ve gelişmiş ülkelerde

yaşam standartlarını arttırdığını belirtmiştir. Ayrıca Drucker'a göre bu değişim, birçok faaliyetin/işin gerçekleştiği fabrikalardaki örgütlenme sorunlarına yönelik metotlar geliştirirken, aynı zamanda spesifik bir iş türü olarak 'yönetim' denilen şeyi önermişti.(Drucker, 1994:68) Çünkü Drucker'a göre Marx'ın *Kapital*'i yazdığı 1850'li yıllarda yönetim olgusu bilinmeyen bir şeydi. Bu olgu, I. Dünya Savaşı'nın eşliğinde içlerinde Taylor'ın da bulunduğu, birkaç düşünür tarafından yeni fark edilmeye başlanmıştı. (Drucker,1996: 225–226)

Drucker'a göre yönetimin bir disiplin olarak ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı sonrası, bilginin niteliğindeki üçüncü değişimle gerçekleşmiştir. Bu devrim bilginin, bilgiye uygulanışıdır. Yani eldeki bilginin, sonuç odaklı nasıl kullanılacağına ilişkindir. Drucker'a göre bu üçüncü değişim, esas olarak 1990'lı yıllarda tüm dünyada hâkim olan *yönetim devrimine* neden olmuştur. (Drucker, 1994: 66) 1920'li ve 1930'lu yıllar boyunca, sadece imalat alanında uygulanan yönetim, bilginin niteliğindeki bu üçüncü değişimle bütün modern kuruluşlara ait ortak bir işlevsellik kazanmıştır.

Bu son devrimle birlikte bilgi anlamlı tek kaynak olarak kabul edilmiştir. Bu kaynak çevresinde örgütlenmiş gelişmiş toplumlar ise iktisadi, toplumsal, siyasal ve yönetsel bir dönüşüm içerisindedir. Bu dönüşümle birlikte yeni toplum da işçi sınıfı yerini bilgi işçilerine, sermaye ise bilgiye bırakırken, ne ekonomik kaynak sermaye ve emektir; ne de ulus-devlet eski ulus-devlettir. Tamamen ortadan kalkmamakla beraber, onlar artık gerilemektedir. (Ducker, 1994: 33–67) Yönetim de geleneksel yaklaşımda olduğu gibi sadece şirketlere içkin bir kavram değildir. Taylor'un kurduğu bilimsel yönetim modelinde olduğu gibi her işi yapmanın en iyi tek yolu bulunmamakla birlikte, insanları yönetmenin en iyi ve tek doğru yolu olduğu ve tek doğru organizasyon yapısı varsayımları da eskimiştir. (Drucker, 2000: 11–12)

Görüldüğü üzere Drucker bilginin değişen niteliği ile yönetim olgusu arasında ilişki kurmaktadır. Ancak Drucker, bu ilişkiyi çok boyutlu olarak ele almaktadır. Çünkü hem bilgi hem yönetim olgusu, toplumsal koşullardan bağımsız değildir. Çoğu kez bilgi bir meşrulaştırma amacına dönüştürülmektedir.

Drucker'a göre bilginin niteliğindeki son değişimle ortaya çıkan yeni toplum, Marxizm bir ideoloji olarak, komünizmin de bir sistem olarak çöküşü ardından kesinlikle Marxist bir toplum olmayacağı gibi, kapitalizm ideolojisi de aşılmaktadır. Zaten prodüktivite devrimiyle üretim artmış, işçi sınıfı artan üretimden pay alarak refahını yükseltmiştir. Bilgi toplumunda emeğini satarak geçinen işçi sınıfı olmayacağı gibi, servet yaratan faaliyet bilgi olduğu için, sadece kâr peşinde koşan kapitalistte olmayacaktır. Temel ekonomik kaynaktaki

değişim, emek ve sermayenin yerini bilginin alması, kapitalisti sadece kâr güdüsüyle ayakta tutamayacaktır. Ancak ekonomik faaliyetlerin etkin birleştiricisi olarak piyasa, bu yeni toplumda da var olduğundan, bu toplumların yönü anti-kapitalist de olmayacaktır.(Drucker, 1994:14–19) Kapitalist ötesi olan ama anti-kapitalist olmayan bir toplum düşüncesi, Drucker'ın neden bazı çevrelerce bu kadar desteklendiğini de açıklamaktadır. Drucker, aslında anti-Marksist bir toplum düzeni tasarlamaktadır. Drucker'ın kapitalist ötesi toplumu da, kapitalist ötesi olmaktan çok, kapitalizmin yarattığı sorunlara çözüm aranan yerdir.

Bu çalışmanın tezi de Drucker'ın yönetsel yaklaşımın, kapitalizmin sorunlarını gidermeye çalışırken, neoliberal politikalara zemin hazırladığıdır. Drucker'ın yapıtları ve ele aldığı kavramlar, bu doğrultuda incelenmektedir. Yazarın çok fazla sayıda kitabı bulunduğundan, konunun sınırlarını çizebilmek için çalışmanın tezi ve amacı bağlamında, dört kitabı seçilmiştir. Bu kitaplardan ilki 1954 tarihli “*Yönetimin Uygulaması*” adlı kitabıdır. Bu kitap, yönetimi iş yönetimiyle özdeşleştirdiği yıllarda yazıldığı için seçilmiştir. İkinci kitap 1989 yılında yayınlanan, 1970'lerden sonraki birikimini özetlediği, yönetsel açıdan önemli tarihsel olaylara ve bu olayların siyasal sonuçlarına yer veren, “*Yeni Gerçekler*”dir. Drucker, bu çalışmasında bilgi toplumunun gelişini haber vermektedir. Ele alınan üçüncü kitabı, 1993'te yayınladığı “*Kapitalist-Ötesi Toplum*”dur. Kapitalist-Ötesi Toplum, sosyal devletin çözüldüğü, bilgi ve teknolojilerin ilerlediği, bilginin ve bilgi işçiliğinin yeni üretim değerleri olduğu dolayısıyla büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemi tanımlamaktadır. Aslında Drucker, Amerika'yı anlatmaktadır. Çalışmamızda önemli görülen son kitabı ise, 2000'lerin eşliğinde çıkardığı (1999) ve yönetimle ilgili düşüncelerini sentezlediği “*21.Yüzyıl için Yönetim Tartışmaları*”dır.

Bu bağlamda çalışmanın ikinci bölümünde Drucker'ın biyografisi ile birlikte, yapıtlarına yer verilmektedir. Üçüncü bölüm, yeni sağ adı verilen dönüşümde ideolojik rolü olan Avusturya İktisat Okulu'nun Drucker'ın düşüncelerini etkileyen teorik parametrelerinin açıklanmasına ayrılmıştır. Sonuç bölümünde ise Drucker'ın yönetim alanındaki yeri değerlendirilmekte ve Drucker'ın yönetsel yaklaşımının neoliberal politikalara zemin hazırladığı gösterilmektedir.

II. PETER FERDINAND DRUCKER ve YAPITLARI

Drucker, 1909 yılında Avusturya'nın başkenti Viyana'nın Kaasgraben adlı küçük bir köyünde, eğitim seviyesi yüksek bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Entelektüellerin, yüksek makamdaki memurların ve bilim adamlarının yeni fikirler, idealler paylaştıkları ve tartıştıkları bir ev ortamında büyümüştü.

Schumpeter, Hayek ve Mises gibi Avusturya İktisat Okulu'ndan düşünürler de, Drucker'ların alışılmış misafirleri arasındaydı.

Drucker, yirmili yaşlarında, Viyana'daki çalışma koşullarının sınırlılığı nedeniyle Almanya'nın Hamburg kentine taşınmıştır. Hamburg'ta önce pamuk ticareti yapan bir şirkette çırak, ardından da köşe yazarı-gazeteci olarak çalışmıştır. Buradan sonra Frankfurt'a taşınarak, Daily Frankfurter General Anzeiger adlı gazetede göreve başlamıştır.

1927 yılında Hitler, Nazi toplantısını ilk gerçekleştirdiğinde, Frankfurt Üniversitesi'nde hukuk okuyan Drucker, erken yaşlarda merkezi güce karşı tepki duyduğunu belirtmiştir. 1931 yılında kamu hukuku üzerine Frankfurt Üniversitesi'nde doktora başlamıştır. Bu dönemde, Schumpeter, girişimcilik ve yenilikçiliğin önemi konusunda Drucker üzerinde etkili olmuştur.

Drucker, Hitler'in devlet başkanı olmasından hemen sonra Londra'ya göç etmiştir. Bir bankada ekonomist olarak göreve başlamış, 1937 yılında ise Amerika'ya bir İngiliz gazetenin muhabiri olarak gitmiştir. Daha sonra, Vermont eyaletindeki Bennington Koleji'nde politika ve felsefe profesörü olarak çalışan Drucker, 1939'da ilk kitabını "*Ekonomik Adamın Sonu*" (The End of Economic Man) adlı yazmıştır. Drucker'ın 1942 yılında yayınladığı "*Endüstriyel İnsanın Geleceği*" (The Future of Industrial Man) adlı kitabında, Almanya'da ve Rusya'da aşırı merkezleşmiş devlet gücünün yıkıcı etkilerini tartışmıştır. Üretim araçlarının devlet sahipliğinde olduğu bürokratik bir sosyalizmin dibe vurduğunu, gerçek anlamda demokratik bir sosyalizm düşüncesinin güvenilmezliğini ileri sürmüştür.

1945 yılında General Motors'da çalışmaya başlayan Drucker, ilk defa işletmeleri yakından inceleme ve gözleme imkânı bulmuş, bunun sonucunda da 1946 yılında "*Şirket Kavramı*" (Concept of the Corporation) başlıklı kitabını yayınlamıştır. 1971'de Kaliforniya'ya taşınan Drucker, Claremont Graduate Üniversitesi'nde sosyal bilimler ve yönetim alanında profesör olarak çalışmaya başlamış, daha tanınır bir kişi haline gelmiştir.

Drucker, 1954 yılında ise en önemli kitapları arasında gösterilen "*Yönetimin Uygulaması*" (The Practice Of Management) adlı kitabını yayınlamıştır. Bu kitabında yönetimin ne bir sanat ne de bir bilim olduğunu, hukuk ve tıp gibi bir meslek (uğraş) olduğunu ifade etmiştir. Bu kitabında yönetimi sadece iş yönetimiyle özdeşleştirmiş, büyük şirketlerdeki yönetim anlayışı üzerinde durmuştur.

Drucker, 1969 tarihli “*Süreksizlik Çağı*” (The Age of Discontinuity) adlı çalışmasında, devletin sınırlarını tartışmaya açarken, yönetimleri kamuya ait şirket ve sanayileri elden çıkarma anlamında kullanılmak üzere, “*özelleştirme*” terimini kullanmıştır. Bu görüşlerine 1989 yılında yayınladığı “*Yeni Gerçekler*” (New Realities) adlı kitabında yer veren Drucker, devletin silinip gitmeyeceğini ancak “*Büyük Toplum*”dan¹ söz edilmesinin de artık kimse tarafından ciddiye alınmayacağını söylemektedir. Devleti merkez olarak tanımlanan çoğulculuk kapitalist- ötesi toplumda yerini devlet dışı, apolitik, tek amaçlı, işlev ve performansa dayalı farklı kuruluşların çoğulculuğuna bırakarak, onları toplumun merkezi durumuna getirmiştir. İlk yeni çoğulcu kuruluşun modern ticari işletmeler olduğunu söyleyen Drucker, yönetimin bu yüzden bu derece ‘iş yönetimi’ ile özdeşleştirildiğini, ancak özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra birbiri ardına birçok yeni kuruluşların ortaya çıktığını belirtirken, kapitalist ötesi toplumda da özel sektör ve kamu sektörü dışında, üçüncü sektör olarak kâr amacı gütmeyen sosyal sektörün de yer aldığını ifade etmektedir. (Drucker,1994:241) Bu bağlamda 1990 tarihli “*Kâr Amacı Gütmeyen Organizasyonları/ Kuruluşları Yönetme*” (Managing The Non-Profit Organization) adlı kitabında, yönetimin yalnızca iş dünyasına ya da kamuya özgü olmadığını ifade eden Drucker, her geçen gün giderek gelişen, kâr amacı gütmeyen sosyal sektörün de bir yönetime sahip olmak zorunda olduğunu söylemektedir. (Drucker, 1996: 78)

1993 yılında yayınladığı “*Kapitalist Ötesi Toplum*” (Post-Capitalist Society) adlı kitabında dönüşmüş kapitalist bir toplum, “*kapitalsız*” kapitalizm ile karşımıza çıkmaktadır. (Drucker, 1996:111–115) Drucker’a göre bilginin yapısındaki hızlı değişim, onu tek anlamlı kaynak haline getirirken, geleneksel üretim faktörlerinin önemlerini yitirmelerine sebep olmuştur. Bilginin yapısındaki bu hızlı değişim birçok alanı olduğu gibi yönetsel alanı da etkilemiştir. Yönetim için dün geçerli olan gerçekler bugün için geçerliliğini yitirmiştir. Drucker’ın yönetim paradigmalarındaki değişimi ele aldığı “*21.Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları*” (Management Challenge for the Twentyfirst Century) adlı kitabında yönetimin temel varsayımlarının değişmekte olduğunu, dün doğru kabul edilen yönetim geçeklerinin bugün için yanıltıcı olduğunu ele almaktadır. Drucker’a göre kapitalist-ötesi toplumunda bütün kuruluşlar, değişimin yönetimini bilmek durumunda, bilgiye, yeniliklere uymak zorundadır.(Drucker, 1994: 88–90)

¹ Büyük Toplum (Great Society), ABD’nin 36.Başkanı Lydon Baines Johnson’un en büyük ideali olan, yoksulluktan arındırılmış, herkesin yeterli sağlık koşullarına sahip olduğu, sosyal içerikli yasalara dayalı bir reform programı ile yaratmak istediği refah bir ülke planıdır.

Drucker'a göre yönetim disiplinin temelini oluşturan "TEK" bakış açılı varsayımlar (tek boyutlu yönetim, tek doğru organizasyon yapısı, tek yönetim tarzı) artık geçerli değildir. Yönetimle ilgili artık yeni varsayımlar vardır. Bunlardan ilki yönetimin sadece kamuya veya özel sektöre ait olmadığı, tüm kuruluşların en belirgin ve ayırt edici unsuru olmasıdır. İkincisi tek doğru organizasyon yapısının olmadığı, göreve göre uygun organizasyon yapılarının varlığıdır. Yönetimle ilgili yeni varsayımlardan sonuncusu ise, tek yönetim tarzının olmadığıdır. (Drucker, 2000: 10–30) Drucker'a göre sosyal sektör, bu açıdan vatandaşlara gönüllü çalışma bilincini aşılama, toplumsal sorumluluk yüklemektedir. Gönüllülük ilkesi çevresinde örgütlenen kâr dışı organizasyonlar, demokratik yönetişimin gerçekleştiği özerk yerlerdir.

Drucker'ın ele alınan bu yapıtları incelendiğinde, refah devletin ve sosyal politikaların sorgulandığı, kapitalizmin getirdiği işsizlik, yabancılaşma sorunlarına karşın çözüm olarak kilise, vakıf, dernek kâr amacı gütmeyen sosyal sektörü ön plana çıkardığı söylenebilmektedir. Sosyal güvenlik, devlet dışı ve piyasa dışı araçlarla/ kuruluşlarla gerçekleştirilecektir. Drucker'a göre yeniliğe, bilgiye, değişime açık, apolitik, tek amaçlı, hiyerarşik ve bürokratik olmayan, kendi kendini yönetebilen bu kuruluşlarla birlikte yönetimin varsayımları ve gerçekleri de değişmiştir.

Ancak Drucker 2005 yılında vefat ettiğinde, bütün dünyada küreselleşme ve onun felsefesi olan yeni sağ politikalar (neo-liberal); özelleştirmeler, deregülasyon ve yerelleşme yaygınlaşmıştır. Devletin geleneksel görevlerinden çekilmesini amaçlayan özelleştirmeler ile kamu hizmetlerinin, piyasa düzeni içinde işleyen topluma, yerel yönetimlere ve gönüllü kuruluşlara devri amaçlanmıştır.(Güler, 2005: 97–98) Kamu hizmetlerinin kamu sektörü dışındaki kurum ve aktörlere devri ile karar süreçlerinde özel sektörün ortaklığı ise yeni örgütlenme modeli olarak kabul edilen yönetişimle desteklenmiştir. Drucker'ın daha refah devleti döneminde geliştirdiği düşünceler, 1980'lerde geçerlilik kazanmaya başlamış ancak sözünü ettiği kapitalist ötesi toplum hiç de kapitalist ötesi olmayıp, kapitalizmin çelişkilerini derinleştirici olmaktan öteye gidememiştir. Drucker'ın görüşlerinin teorik olarak içinde bulunduğu çevrenin ve özellikle Avusturya İktisat Okulu'nun görüşlerinden ciddi biçimde etkilendiği söylenebilir. (Kiessling, Richey,2004: 4)

III. AVUSTURYA İKTİSAT OKULU ve PETER F. DRUCKER

Avusturya İktisat Okulu, Carl Menger'in 1871 yılında yayınlanan 'Ekonomi Biliminin Temelleri' isimli kitabı ile doğmuştur. Keynesyen devrimiyle unutulmuş okul, 1970'lerle birlikte Mises ve Hayek'le tekrar önem kazanmıştır. (İmre,

2006:155) Refahın devlet eliyle yeniden dağıtımına ve hükümet kontrolüne karşı olan okul, buna karşı çıkışı serbest piyasa savunusu çerçevesinde yapmaktadır. Avusturya İktisat Okulu'nun çalışmaları; sınırlı bir tarihsel duyarlılık, sermaye ve çıkar teorisini canlandırma, siyasal ve sosyal tartışmada liberal bir ideoloji ve serbest piyasa savunusu, merkezi planlama eleştirisi ve ekonomik karar alma süreçlerini çevreleyen radikal belirsizliğe vurgu gibi farklı konuda yoğunlaşmaktadır. Kiessling, Richey,2004: 4)

Avusturya İktisat Okulu'nun ikinci kuşağını Ludwig von Mises ve Schumpeter oluştururken, üçüncü kuşak Hayek, Haberler, Machlup gibi bilim adamlarından oluşmuştur. (Yay, 1996: 34) Aile dostları Schumpeter, Mises ve Hayek'in içinde yer aldığı bu okulun yaptığı çalışmalarda, Drucker'ı etkileyen dört temel perspektif vardır. Bunlar; (Kiessling, Richey,2004: 3)

- Disiplinerarası yaklaşım ve ileri bir felsefi düzey
- Piyasa rekabetini sonsuz bir dinamik süreç olarak kabul eden Avusturya İktisat Okulu vizyonu
- Firmaları sosyal bir organizasyon ve bilgi deposu olarak kabul eden görüş açısı
- Devletin (hükümetin) rolü

Bir malın değerini maliyetlerinin bir fonksiyonu olarak ifade eden klasik iktisatçılardan farklı olarak Menger, bu değerın tüketicilerin sübjektif değerlendirmeleri ile ilgili olduğunu kabul etmektedir. Menger'e göre hangi malların iktisadi ya da mübadeleye konu olduğu, ya da bu nedenle üretildiği; bireylerin ihtiyaçlarının teminine yönelik giriştikleri bilinçli/ amaçlı faaliyetlerin sonucu olarak görülmelidir. İktisadi olguların temeli, amaçlı insan faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu bağlamda okul, *iktisadi olguların yalnızca bireylerin faaliyetlerine inilerek anlaşılabilceğini belirten metodolojik bireycilik* ilkesini temel almıştır. Bu ilke, *sübjektivizm* ilkesi ile tamamlanmaktadır. Sübjektivizm ilkesine göre iktisadi olguların temelinde yer alan birey faaliyetleri, onların sahip oldukları bilgi, algı, kabul ve ret değerlerine başvurularak anlaşılabilir. (Yay, 2004:2-10) Okula göre bütün toplumsal eylem ve davranışlar, bireyler tarafından gerçekleştirilmekte, kolektif bütünü tanımanın yolu da bireylerin faaliyetlerinin incelenmesinden geçmektedir. (Yayla, 1993:154) Bununla birlikte bireylerin faaliyetleri ile ilgili objektif veriler yoktur. Sosyal bilimlerin (ekonominin) ele aldığı konular, fizik bilimlerinde olduğu gibi ölçülebilir kavramlar ve yöntemlerle açıklanamaz. Bu bağlamda okulun felsefi boyutunda en çok vurgulanan nokta, ekonominin (sosyal bilimlerin) konusunun doğa bilimleri ile aynı olmadığıdır.

Okul, bu görüşün aksini savunan görüşleri *toplumsal mühendislik ve sosyalist planlama* temelleri olarak eleştirmektedir. (Yay, 2004: 12)

Metodolojik bireycilik ve sübjektivizm ilkeleri, sosyal bilimlerde (ekonomide) karar verme süreçlerinin çok karmaşık olduğunu varsaymaktadır. Çünkü sayısız bireyin sayısız tercihi vardır. Merkezi planlama otoritesi, mal ve hizmetlerin üretiminde bağımsız faktörleri (metaların fiyatları, miktarları, üretimi etkiliği gibi) faktörleri göz önünde bulundurmamak zorundadır. Oysa sistem hesaplanmayacak kadar fazla sayıda bilinmeyen verilerden, araçlardan ve bileşenlerden oluşmaktadır. Bu nedenle devlet, merkezi planlama rolü üstlenmeye kalktığında, başarısızlığa uğrayacaktır. (Kiessling, Richey, 2004: 7)

Avusturya İktisat Okulu düşünürlerinin pozitivism, merkezi planlama ve Marxist karşıtlığı Drucker'da da karşımıza çıkmaktadır. Drucker da, diğer Avusturya İktisat Okulu düşünürleri gibi Hitler dönemini yaşamış, aşırı devlet kontrolünün ve merkezi planlamacılığın karşısında yer almıştır. (Kiessling, Richey, 2004:7) Bu paralel bakış açısı Hayek'in, *Kölelik Yolu* adlı kitabında Drucker'ın şu sözlerine yer vermesiyle açıkça görülmektedir: "*Marxizm yolu ile hürriyet ve müsavata erişmenin mümkün olduğu kanaatinin yıkılması, Rusya'yı da, Almanya ile aynı yolu tutarak, tamamıyla menfi, totaliter ve gayri iktisadi bir hürriyetsizlik ve müsavatsızlık nizamına doğru gitmeyi mecbur etmiştir...*" (Hayek, 1995: 8)

Ayrıca Drucker da Hayek gibi, pozitivist akım geleneğinden gelen Jean-Jacques Rousseau ve August Comte'u eleştirmekte, onların uzantısını Marx olarak görmektedir. (Yayla, 1993:109) Drucker, Ortaçağ Avrupası'nda inanç yoluyla kurtuluş düşüncesinin ortadan kalkmasıyla doğan boşluğun toplum yoluyla kurtuluş; yani geçici bir sosyal düzen yoluyla ve "bu tek yoldur" düşüncesiyle doldurulduğunu ifade etmiştir. Bu düşüncenin ise ilk kez Fransa'da Jean-Jacques Rousseau tarafından dile getirildiğini belirtmiştir. Drucker'a göre, bu düşünce İngiltere'de Jeremy Bentham tarafından siyasi bir sisteme dönüştürülmüş, sonrasında August Comte ile Hegel tarafından kalıcı bir biçimde, "bilimsel" bir mutlakçılık biçimine kavuşturulmuştur. Lenin, Hitler ve Mao'nun babası olarak kabul ettiği Marx'ın ise bu ikisi tarafından dünyaya getirildiğini söylemektedir. Ancak Drucker'a göre dünyayı toptan değiştirmeye yönelik toplumsal hareketler ve devrimler mükemmel bir toplum ideali peşinde koşarken başarısızlığa uğramışlardır. Sosyal düzen ya da toplumun dönüştürülmesi yoluyla kurtuluş inancının son bulması, Gorbaçev'in Ekim Devrimini "tarihi bir olay" olarak nitelendiği gün olarak gören Drucker'a göre, devrimlerle ilgili yanlış sonlanmış olmuştur. (Drcker, 1996: 14-17)

Drucker, bireyi ikinci plana iten, bireye özgür alan bırakmayan Marksistlerin, çok sayıda birey adına merkezden bütün kararları alması, doğru ve bilinçli değildir. Ona göre sosyal davranışlar, sosyal durumlar ve sosyal sorunlar, basit bir “doğru çözüme” izin vermeyecek kadar karmaşıktır, her geçen gün sürekli değişimle daha da karmaşık bir hal almıştır. (Drucker, 1994:23–26) Drucker’a göre bu değişim, yönetimin de artık “tek doğru yönetim” tarzına dayandırılmayacağını göstermektedir. Zaten Drucker, yönetim gibi sosyal bir disiplin için, değişmez ‘doğal kanunlar’ olamayacağını, sürekli değişimin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir. (Drucker, 2000:10)

Avusturya İktisat Okulu’nun Drucker’ı etkileyen ikinci perspektifi piyasa savunusudur. Piyasa savunusu, okulun felsefi temeli üzerinden yapılmakta, ‘bireycilik’ ve ‘sübjektivizm’ ilkesi piyasa süreci içerisinde bireylerin ayrı ve farklı amaçlarına hizmet eden, özgürlük alanının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü piyasa, planlı ekonomi gibi herhangi bir tek amaçlar hiyerarşisi veya değerler kıstasına göre yönetilemeyecektir. Bireylerin özgür üreticiler ve tüketiciler olarak yer aldıkları, mücadele de buldukları bir düzen olan piyasa, özel mülkiyete, rekabete ve girişimciliğe dayanmaktadır. (Butler, 1996: 52–54) Drucker, girişimciliğin esasını daha iyiyi gerçekleştirmek için aynı şeylerin tekrarından öte farklı şeyler gerçekleştirme, yenilik güdüsü olarak görmektedir. Bilgilerin çok çabuk eskidiği kapitalist- ötesi toplumda kuruluşlar, yenilik getirmeyi, yenilik yaratmayı, hızlı karar vermeyi bünyesinde bulundurmaya zorundadır. Bunların sonucu olarak ta adem-i merkezîyet, zorunluluktur. (Drucker, 1994: 86–90)

Avusturya İktisat Okulu’nun Drucker’ı etkileyen bir diğer perspektifi ise, firmaların sosyal bir organizasyon ve bilgi deposu olarak işlev gördüğüdür. Dünya ekonomisinin bir piyasa ekonomisi olarak devam ettiğini belirten Drucker piyasanın, kendi kuruluşlarını birer bilgi deposu olarak korumakta olduğunu ancak bu kuruluşların içerik olarak büyük ölçüde değiştiğini savunmaktadır. Drucker’a göre, özellikle Avusturya İktisat Okulu’nun piyasanın bilgi deposu olarak gördüğü, imalata yönelik sanayi kuruluşlarının, 1990’larla birlikte bilgi ve enformasyon çevresinde örgütlenmeye gittiğini, bu sanayi kuruluşlarının bilgi ve enformasyon üretimine daha fazla ilgi gösterdiklerini ifade etmektedir. Drucker, bu kuruluşların yanı sıra ticari sektöre yönelik olmadan bilgi üretip uygulayan kuruluşlardan da (kilise ile eğitim, sağlık ve bakım hizmeti veren kuruluşlar) söz etmekte, hatta bu kuruluşların sosyal sektör (sivil sektör) alanı olarak, özel sektör alanından daha hızlı büyümekte olduğunu dile getirmektedir. (Drucker, 1994:14–19) Bu kuruluşlar, bilgiyi üretebilen, izleyebilen esnek yapılanmalar ve bu yapılanmalara göre şekillenmiş sosyal ilişkiler alanlarıdır.

Avusturya İktisat Okulu'nun Drucker'ı etkileyen son perspektifi ise devletin rolüdür. Drucker da Avusturya İktisat Okulu gibi devletin görevlerinin, savunma, askerlik, iç güvenlik ile yasaları, düzeni korumak gibi konularla sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır. Drucker, Avusturya İktisat Okulu'nun piyasa savunusunda olduğu gibi toplumsal mal ve hizmetlerin öncelikli olarak özel sektör tarafından üretilmesini; bu mal ve hizmetleri piyasadan sağlayamayacak kadar yoksul kesimler için de gönüllü yurttaşlardan oluşan sosyal amaçlı kuruluşların devletin rolünü üstlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Sahip olduğu görüşler, tutarlı biçimde devletin rolünü azaltmanın, buna karşılık piyasanın alanını ve Kilise başta olmak üzere toplumsal kuruluşların rolünü artırmanın alt yapısını oluşturmaktadır.

IV. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu perspektifler değerlendirildiğinde, başta piyasa savunusu, merkezi planlama karşıtlığı, devlet görevlerinin sınırlandırılmasını savunan fikirleriyle Drucker, yeni sağ politikaları (özelleştirme, deregülasyon, yerelleşme, vb.) etkileyen düşünürlerden birisi olmuştur.

Drucker'ın görüşleri, 1980'den sonra neoliberal politikaların uygulanması sürecinde yaygınlık kazanmıştır. Çünkü Drucker, serbest piyasayı savunan, merkezi yönetim karşıtı Avusturya İktisat Okulu'nun görüşlerinin de etkisiyle, tam da refah devleti eleştirileri doğrultusunda ulus-devletlerin yapılandırıldığı geçiş dönemine uygun düşünceler dile getirmiştir. Bilgi çağı, esneklik, özelleştirme, sosyal sektör, jenerik, adem-i merkezîyetçilik ilk anda sayılabilecek kavramlardır. Yönetim yazını açısından özellikle jenerik yaklaşımı öne çıkmaktadır. Jenerik, hem özel hem kamu hem de sosyal sektör de yönetimin aynı işlevlere ve görevlere sahip olduğu anlamında kullanılmaktadır.

Drucker'ın kullandığı bu kavramlar Yeni Kamu İşletmeciliği'nin başvurduğu kavramlar olmuştur. ABD kaynaklı yaklaşım, 1970'lerin sonunda Jimmy Carter'ın başkanlık kampanyası ve sonrasında 1980'lerde Thatcher dönemi hareketlerine kadar götürülebilir. Bu yaklaşım sosyal sorumluluk taşıyan özel kesim örgütlerini sadece kâr amaçlı kuruluşlar olarak kabul etmezken, kamu kesimi örgütlerini de sınırsız bir güç kullanımıyla girdi-çıkıtı oranlarını gözetmeden, denetimsiz varlıklar olarak görmemektedir. Bu açıdan yaklaşım iki kesimdeki örgütler arasında yönetsel açıdan bir fark gözetmemektedir. Yaklaşım göre işletme yönetiminin araç ve gereçleri; ekonomiklik, verimlilik için kamuya uygulanmalıdır. Bu çerçevede özelleştirme, deregülasyon, piyasalaştırma önemlidir. Küçük devlet güçlü piyasa temel savunusu olmuştur.

Yönetimin bütün kuruluşlarda jenerik olduğunu, yani özel sektör, kamu sektörü ve sosyal sektör arasında yönetim ilkeleri açısından bir fark olmadığını savunan Drucker'ın düşüncelerinin de bu yaklaşımı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Drucker'ın sınırlı bir devlet anlayışında amaç; öncelikli olarak devleti küçültmek, devletin faaliyet göstereceği sınırlı alanda da, piyasa aktörlerinden birisi gibi hareket etmesine ideolojik zemin hazırlamaktır. Devletin faaliyet alanını sınırlı görmekte olan Drucker da, Yeni Kamu İşletmeciliği'nin devlet için öngördüğü dümen tutma rolünü benimser gözükmektedir.

Drucker, 1940'lı yıllardan bu yana yazdığı için kendi görüşlerinin bu akımlar içerisinde yer bulması doğaldır. Ama Drucker'ın kendisi yönetimi administration (idare) olarak değil, management (işletme/işletim) olarak kullanmaktadır. Yönetimin bütün sektörlerde ortaklığından söz etmesi, devleti işletme gibi düşünerek, belirleyici bir rol oynamaktan çıkardığını, piyasa içerisinde yer alan aktörlerden birisi olarak düşündüğünü ve bu şekilde yönetişimin taraflarından birisine indirgediğini göstermektedir.

Drucker'a yönelik eleştirilere gelince, “Kapitalist Ötesi Toplum” kendi ifadesiyle, özel sektör kuruluşlarının kâr güdüsünü törpüledikleri, kuruluşlarda çalışanlar statüsündeki yurttaşların toplumda gönüllü oldukları bir toplumdur. Ama sonuçta bu toplum, piyasa değerleriyle iş gören kapitalist bir toplumdur. Verilere göre ABD'de 1 milyon 200 bin dernek bulunmakta ve her 15 Amerikalıdan bir tanesi bu tür kuruluşlarda çalışmaktadır. (Özalp, 2008: 22) Bu bile kapitalizmin yarattığı eşitsizlikleri gideremediği gibi, yoksul ülkelerde gönüllülüğe dayalı sosyal sektörün başarılı olması mümkün görünmemektedir. Zaten gelir düzeyi düşük olan bu ülkelerde sosyal duyarlılık da düşüktür. Ayrıca küreselleşme ile piyasada uluslararası şirketlerin ağırlığı artmış; ulus-devletlerin yetki ve sorumluluk alanları ulusüstü ve ulusaltı aktörler lehine daraltılmıştır. Dolayısıyla Drucker, geçmişte devlet tarafından üstlenilen sosyal sorumluluğu gönüllü kuruluşların ya da yurttaşların inisiyatifine bırakmaktadır. Kâr dışı olarak tanımladığı başta dinsel cemaatler olmak üzere hayır kurumları demokratik yönetişim alanları olmaktan çıkmış, tutucu yapıların alanı olmuşlardır.

Son olarak, Drucker “Kapitalist-Ötesi Toplum” adlı kitabının fütüristik olmadığını söylemektedir. (Drucker, 1994: 16) Kendisi mevcut durumun tespitini yaptığını söylese de görüşleri neoliberal politikalara zemin hazırlamıştır. Özelleştirme, devletin sınırlanması, sosyal sektör, taşeronlaşma, yönetişim, hesapverebilirlik gibi güncel kavramlar ya kendisine aittir ya da onunla yaygınlaştırılmışlardır. Neoliberalizmin ideolojik alanda belirleyici bir konuma gelmesinde Mises, Hayek, Drucker gibi düşünürlerin meşrulaştırmaları etkili olmuştur. Drucker,

kapitalist ötesi toplumu apolitik-siyaset dışı-olarak tanımlarken, kendisi ideolojik bir tutumla piyasayı savunmayı sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

Butler, Eamonn, Hayek, (Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya), Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 1996.

Drucker, Peter F., Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev. Belkıs Çorakçı), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1994.

Drucker, Peter F., Yeni Gerçekler, (Çev. Birtane Karanakçı), Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1996.

Drucker, Peter F., Yönetim Uygulaması, (Çev. E. Sabri Yarmalı), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1996.

Drucker, Peter F. , *21.Yüzyıl için Yönetim Tartışmaları*, (Çev. İrfan Bahçivangil, Gülenay Gorbun),

İstanbul: Epsilon Yayınları, 2000.

Fottler, Myron D. , “*Is Management Really Generic?*”, *Academy of Management Review*, 6:1, 1981,

1–12.

Güler, Birgül A., *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, Ankara:İmge Kitabevi, 2005.

Hayek , F.A., *Kölelik Yolu*, (Çev. Turhan Feyzioğlu, Yıldray Arsan), Ankara: Liberte Yayınları, 1995.

İmre, A.Gülçin, *Avusturya Okulu İçinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2006.

Kiessling, Timothy S., Richey, R. Glenn, “ Peter F. Drucker and the Austrian School of Economics”, *Management Decision*, 42: 10, 2004, s.1–13.

Mucuk, İsmet, *Modern İşletmecilik*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005.

Soyocak, Sevinç, “ *İki Yeni: Neoliberal Hayek, Neomarksist Poulantsaz*”, *Mülkiye Dergisi*, 2009, Cilt 33, ss.217–232.

Yayla, Atilla, *Liberal Bakışlar*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993.

Yay, Turan, *Hayek’te İktisadi Düşünce*, Bursa: Ezgi Yayınları, 1996.

Yay, Turan, “Avusturya İktisat Okulu’nun Tarihsel Gelişimi ve Metodolojisi”,
Piyasa Dergisi, 2004, Sayı: 11, ss.1–29.

INTERNET

BusinessWeek,

http://www.businessweek.com/magazine/content/05_48/b3961001.htm,

(01.12.2008)

Claremont Graduate University, <http://www.cgu.edu/include/druckertimeline.pdf>

(01, (05.02.2009)

Peter F. Drucker: A Biography In Progress, <http://www.peterdrucker.at> , (01. 12.
2008)

Özalp, Ali, Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi,

<http://www.icisleri.gov.tr>, (07.02.2009)